

Amela Šehović

Filozofski fakultet Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Sarajevo
amela.ami.sehovic@gmail.com

PROBLEMATIKA GLAGOLSKIH UNIVERBA U BOSANSKOM JEZIKU (KOLIKO JE ZAISTA NEUPITNO NJIHOVO POSTOJANJE?)¹

U radu se istražuje da li je opravdano govoriti o glagolskim univerbima u bosanskom jeziku ili je pojava univerbacije rezervirana isključivo za imenice. Pri tome se propituju stavovi u literaturi koji se odnose na ovo pitanje, gdje se bilježe glagolski sufiksi *-ira(ti)*, *-isa(ti)*, *-aši(ti)*. Za potrebe rada proučavaju se prva dva, a njima se pridodaju i sufiksi: *-ova(ti)* i *-a(ti)*, isključivo na temelju korpusa, koji čine pisani izvori (časopisi, magazini, internetski portali, rječnici) i ankete prikupljeni ranijih godina tokom istraživanja leksike razgovornog bosanskog jezika ali i u posljednje vrijeme.

Ključne riječi: bosanski jezik, univerbacija, univerbi, glagolski univerbi, sufiksalna derivacija

This paper offers an insight on whether univerbation in the Bosnian language exists in verbs, or exclusively in nouns. Attitudes regarding the matter present in other linguistic literature are observed, since they include verbal suffixes *-ira(ti)*, *-isa(ti)*, *-aša(ti)*. The paper examines the first two suffixes, as well as *-ova(ti)* and *-a(ti)*, exclusively through examples from the corpus, consisting of written sources (journals, magazines, internet portals, dictionaries), as well as surveys – some conducted in the last couple of years for a research concerning the lexis of the spoken Bosnian language, others recently.

Key words: the Bosnian language, univerbation, univerbs, verbal univerbs, suffixal derivation

1. Uvod

Univerbacija² se u literaturi posmatra kao “postupak kojim se neka sintagma preobražava u jednu reč uz učešće tvorbenog formanta (sufiksa)”

¹ Na veoma korisnim sugestijama u izradi rada zahvaljujem kolegama Boži Ćoriću i Rajni Dragičević.

² Uz termin *univerbacija* (Ćorić 1995, 1996, Otašević 1997, Šehović 2009a), u literaturi na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku javlja se i *univerbizacija* (Ćorić 1991, Ristić 1995, 2004, Mamić 1997, Bugarski 2003, 2006).

(Ćorić 1996: 61), što je pristup koji je usvojen u radovima velikog broja autora (Ćorić 1991, 1996, Mamić 1997, Otašević 1997, Šehović 2009a, Šalina). Osim analize univerba nastalih sufiksalsnom derivacijom, u nekim radovima proučavaju se i univerbi nastali složeno-sufiksalsnom tvorbom (Ristić 2004: 193–194), ali predmet našeg istraživanja su univerbi nastali na prvi od ova dva načina.

Univerbi su tipični za razgovorni jezik, zbog čega su potvrde za ovu jezičku pojavu tražene prvenstveno u njemu, a kao izvori su poslužile: anketne sa izvornim govornicima bosanskog jezika različitih dobnih, spolnih i obrazovnih karakteristika, komunikacija na internetskim portalima i rječnici žargona. Rezultati dobiveni analizom ovog korpusa upoređeni su sa stanjem zabilježenim u savremenim rječnicima bosanskog jezika kako bi se na taj način mogao izvesti zaključak o tendencijama u razvoju savremenog jezika, s posebnim osvrtom na status univerba.

U bosanskom jeziku univerbi nastali sufiksalsnom derivacijom tipično pripadaju imenicama (v. Šehović 2012), a ovakvo stanje zabilježeno je i u drugim slavenskim jezicima, o čemu svjedoči veliki broj radova na ovu temu.³ U ovom radu nastoji se utvrditi da li se o glagolskim univerbima, koji se u literaturi spominju (Ristić 2004, Miloradović 2012, Šehović 2012), ali su načelno manje istraženi, uopće može govoriti na ovaj način.

2. Ima li glagolskih univerba u bosanskom jeziku?

Polazište za ovo istraživanje je stanovište S. Ristić (2004: 195) da glagolski univerbi nastaju “sufiksalsnom derivacijom motivacione osnove za koju se uzima priloška odredba ili objekat iz složenog ekvivalenta”. Navedeno gledište prihvaćeno je u ranijem istraživanju na temu univerbacije (Šehović 2012), dok se u ovom radu ono podvrgava kritičkoj analizi. Pri tome, i S. Ristić (2004: 192) utvrđuje da su među univerbima ipak najbrojnije imeničke izvedenice, zatim glagolske, a najmanje je pridjevske izvedenice. Glagolski univerbi, prema mišljenju ove autorice (Isto: 195), najčešće se izvode sljedećim sufiksima: *-ira(ti)*, koji je i najfrekventniji, *-isa(ti)*, *-aši(ti)* (Isto: 195), od kojih se prva dva spominju i u drugim radovima (Miloradović 2012, Šehović 2012), a, na temelju korpusa za ovaj rad, njima se

³ Zbog njihove brojnosti, nije moguće navesti sve istraživače koji su se bavili ovom tematikom, te sugeriramo da se radi uvida u širinu i dubinu pristupa analiziranoj pojavi pogledaju radovi u ovom zborniku i preteća literatura uz njih.

pridodaju i sufiksi: *-ova(ti)* i *-a(ti)*⁴. U radu se prvo analiziraju zabilježeni primjeri, koji su morali ispuniti dva osnovna kriterija da bi uopće bili obuhvaćeni analizom: a) da je njihov motivator glagolska sintagma, b) da su izvedeni gore navedenim sufiksima. Nakon toga obrađeni su svi glagoli u jednojezičnom rječniku bosanskog jezika koji su također ispunjavali ta dva kriterija, ali je u njihovom slučaju pridodat i treći kriterij, a to je da li uz sebe imaju neku upotrebnu etiketu.⁵ Posebno se značajnim smatralo utvrditi da li su rječnički primjeri etiketirani kao ekspresivni i kao oni koji pripadaju razgovornoj sferi, odnosno da li se uz njih pojavljuju kvalifikatori *ekspr.* i/ili *razg.* Naime, ako su univerbi zaista “stilski markirane jedinice koje signaliziraju prelazak u neoficijelni registar komunikacije sa ilokucijskim efektima podsmevanja, ruganja, ironisanja i šaljenja” (Ristić 2004: 190), činjenica da postoje glagoli motivirani objektom ili priloškom odredbom iz glagolske sintagme i izvedeni sufiksalsnom tvorbom, a koji su pri tome nemarkirani i upotrebljavaju se u oficijelnoj komunikaciji može dovesti u pitanje opravdanost uvođenja kategorije glagolskih univerba. Upravo to je predmet analize u nastavku rada, koja se provodi od najzastupljenijih sufiksa prema manje zastupljenim.

2.1. Sufiks *-ira-*

Sufiks *-ira-* je najproduktivniji od svih stranih glagolskih sufiksa, kako to utvrđuje I. Klajn (2003: 352). Njim se izvode glagoli od stranih osnova, zbog čega se “u mnogima od njih javljaju alternacije osnove prenete iz stranih jezika, kao i druge fonetske anomalije” (Isto: 353). U razgovornom bosanskom jeziku prisutan je u velikom broju glagola, od kojih su svi izvedeni od imeničke osnove: *blogirati* – ‘(na)pisati blog’: *Kako sigurno blogirati?* (dabisaznali.wordpress.com, objavljeno 18. 10. 2012); *donirati* – ‘(na)praviti donove, ceduljice za prepisivanje’, *hobirati* – ‘baviti se nekim hobijem, imati neki hobi’, *krizirati* – ‘općenito, biti u kakvoj krizi’⁶, *pikirati* – ‘staviti/stavljati pik na nešto ili nekog’, *postirati* – ‘objaviti/objavljivati

⁴ S. Miloradović (2012: 64) navodi i jedan glagol sa ovim sufiksom: *klavirati*, koji je, kako navodi, preuzela od M. Ivić (2006: 116), a pronašla ga je i u jednom djelu J. Ignjatovića iz 1883. godine.

⁵ Veliki broj glagola koji ispunjava ove kriterije u svom sastavu ima i prefiks, ali oni nisu obuhvaćeni analizom, i to iz razloga što je u takvim slučajevima već naveden njihov vidski parnjak. Analiza time ne gubi na sadržajnosti, samo se u nju ne uključuju suvišni podaci.

⁶ U argou je zabilježeno značenje “proživljavati period napetosti usljed nedostatka droge” (RSŽ: 138).

post': *De ako ti nije zahmet, **postiraj** mi rtg snimak tog zuba da vidim šta je 'ostalo'...* (klix.ba, objavljeno 26. 10. 2011); *selfirati (se)* – 'fotografirati sam sebe, praviti selfie': *Prije par dana me jedna poznanica upitala je li dobro stalno se 'selfirati'?* (najdoktor.ba, objavljeno 1. 8. 2016); *stresirati* – 'izazivati stres': *...kao sto vas moze dodatno **stresirati** situacija na poslu* (astrologijaupraksi.wordpress.com, objavljeno 17. 1. 2014); *šarafirati* – 'zavrtati šaraf', *šopingirati* – 'ići u šoping', *štiklirati* – 'hodati u cipelama sa štiklom', odnosno u sinegdoškom opisu značenja 'hodati u štiklama'.

Značenja svih ovih glagola su različita, ali se izdvaja grupa glagola čije se značenje može opisati preoblikom *glagol + bliži objekt*, kakvi su sljedeći glagoli: *blogirati, donirati, hobirati, pikirati, postirati, selfirati, stresirati, šarafirati*, što podrazumijeva da je njihova motivaciona osnova imenica u funkciji objekta. Drugu grupu glagola čine oni čija je motivaciona osnova imenica (u prijedložno-padežnoj konstrukciji) u funkciji priloške odredbe: *šopingirati, štiklirati*.

Glagoli sa ovim sufiksom u standardnom su jeziku najčešće dvovidni (Babić 1986: 451), ali se od njih prefiksacijom u razgovornom bosanskom jeziku može izvesti glagol svršenog vida, poput glagola *iskeširati* – 'platiti punu cijenu čega kešom (gotovinom)', kao u primjeru: *Nevjerovatna cifra koju će Zavod zdravstvenog osiguranja KS **iskeširati** za kopiranje dokumenata* (hayat.ba, stranica posjećena 17. 3. 2017).

U ranijem istraživanju na temu univerbacije (Šehović 2012), zabilježeni su sljedeći glagoli sa ovim sufiksom: *brendirati* – 'stvarati brend od nečega, potencijalno i od nekoga', *imejlirati* – "neol. poslati poruku elektronskom poštom", odnosno '(po)slati e-mail (i-mejl)', *keširati* – "žarg. i neol. općenito, platiti/plaćati gotovinom (kešom)", *taksirati* – "voziti taksi" (Šehović 2012: 414), te primjeri iz usmene komunikacije: *(is)komplimentirati* – 'izreći/izricati komplimente, ob. na račun fizičkog izgleda', *stresirati se* – 'biti pod stresom', te *biciklirati* – 'voziti bicikl' (Isto).

Zanimljivo je da su među navedenim glagolima *imejlirati, keširati* i *taksirati* zabilježeni u jednojezičnom opisnom rječniku bosanskog jezika (RBJ:384, 499, 1314), ali je prvom pridodata etiketa *neol. razg.*, drugom *žarg.*, a u slučaju trećeg odsustvuje bilo kakva etiketa iako se nesumnjivo zapaža kolokvijalni prizvuk ovoga glagola, naročito kada se uporedi s homonimnim primjerom *taksirati* u značenju "platiti/plaćati taksu za šta"⁷ (Isto:1314).

⁷ U ovom glagolu *-ira-* se dodaje na osnovu, dok se u primjeru *taksirati* u značenju 'voziti taksi' *i* iz osnove spojilo sa *i* iz sufiksa (v. Klajn 2003: 353).

Nakon ove analize, izvršena je sistematizacija rječničke građe, u kojoj su traženi glagoli s navedenim sufiksom koji zadovoljavaju i druge, gore navedene kriterije. Imajući u vidu činjenicu da je sufiks *-ira-* u svim spomenutim istraživanjima na temu univerbacije potvrđen kao najzastupljeniji glagolski sufiks, građa je morala biti, barem u određenoj mjeri, sužena na najreprezentativnije primjere, koji nisu diskutabilni ni u kom pogledu. Ipak, zabilježeni su brojni glagoli nastali na ovaj način, a među njima izdvajaju se sljedeći primjeri: *akcentirati* (RBJ:9), *anketirati* (RBJ:21), *apelirati* (RBJ:24), *argumentirati* (RBJ:28), *asfaltirati* (RBJ:31), *atakirati* (RBJ:33), *balansirati* (RBJ:45), *bazirati* (RBJ:52), *betonirati* (RBJ:60), *cementirati*⁸ (RBJ:105), *centrifugirati* (RBJ:106), *cenzurirati* (RBJ:107), *debatirati* (RBJ:161), *defilirati* (RBJ:164), *demantirati*⁹ (RBJ:169), *dezenirati* (*desenirati*) (RBJ:179), *diplomirati* (RBJ:187), *disciplinirati* (RBJ:189), *diskutirati*¹⁰ (RBJ:191), *distancirati* (*se*) (RBJ:192), *doktorirati* (RBJ:209), *dokumentirati* (RBJ:210), *eksperimentirati* (RBJ:263), *eksportirati* (RBJ:264), *faksirati* (RBJ:280), *fantazirati* (RBJ:281), *flaširati* (RBJ:291), *formulirati* (RBJ:294), *fotokopirati* (RBJ:295), *galopirati* (RBJ:304), *garažirati* (RBJ:305), *granatirati* (RBJ:334), *grupirati* (RBJ:344), *hendikepirati* (RBJ:358), *interesirati* (RBJ:394), *intervjuirati* (RBJ:396), *kampirati* (RBJ:485), *kodirati* (RBJ:514), *komandirati* (RBJ:520), *kontaktirati* (RBJ:530), *kontrolirati* (RBJ:531), *kopirati* (RBJ:535–536), *koverirati* (*kuvertirati*) (RBJ:542), *kreditirati* (RBJ:549), *lakirati* (RBJ:582), *lektorirati* (RBJ:589), *magistrirati* (RBJ:618), *mangupirati se* (RBJ:627), *markirati*¹¹ (RBJ:630), *marširati* (RBJ:630), *masakrirati* (RBJ:631), *maskirati* (*se*) (RBJ:631), *maturirati* (RBJ:635), *memorirati* (RBJ:643), *minirati* (RBJ:653), *nervirati* (RBJ:757), *nijansirati* (RBJ:768), *normirati* (RBJ:774), *paradirati* (RBJ:875), *parfimirati* (RBJ:877), *patentirati* (RBJ:883), *pauzirati* (RBJ:885), *plakatiirati* (RBJ:905), *planinariti* (RBJ:906), *planirati* (RBJ:906), *plombirati* (RBJ:911), *portretirati* (RBJ:965), *pozirati* (RBJ:991), *profilirati* (RBJ:1062), *profitirati* (RBJ:1062), *prognozirati* (RBJ:1063), *programirati* (RBJ:1063), *projektirati* (RBJ:1065), *protestirati* (RBJ:1079), *reflektirati*¹² (RBJ:1138), *reformirati* (RBJ:1139), *reklamirati* (RBJ:1140), *respektirati* (RBJ:1145), *riskirati* (RBJ:1151), *skicirati* (RBJ:1202), *staži-*

⁸ U prvom značenju, kada mu se pridaje etiketa *građ*.

⁹ I ovdje se *i* iz osnove spojilo sa *i* iz sufiksa.

¹⁰ Klajn (2003: 353) navodi da su nepodudarnosti između suglasnika glagolske i imeničke osnove (t: s) iz latinskog jezika.

¹¹ I. Klajn (2003: 354–355) navodi da je u slučaju ovoga glagola motivaciona veza između glagola i imenice “zamućena usled višeznačnosti imenice...”.

¹² V. fusnotu 10.

rati (RBJ:1248), *šifrirati* (RBJ:1292), *tapetirati* (RBJ:1318), *telefonirati* (RBJ:1322), *testirati* (RBJ:1327), *titulirati* (RBJ:1333), *trasirati* (RBJ:1342), *tuširati*¹³ (RBJ:1358), *tuširati (se)*¹⁴ (RBJ:1358), *vakcinirati* (RBJ:1419).

Provedena analiza pokazala je da svi ovi glagoli pripadaju neutralnom sloju leksike standardnog bosanskog jezika i da nisu obilježeni ni kao ekspresivni ni kao razgovorni. Njihova brojnost¹⁵ u tom smislu postaje veoma važna – ako bismo sve ove primjere tretirali kao univerbe, univerbacija bi automatski stekla status dominantnog tvorbenog postupka u bosanskom jeziku, čime bi stekla veći značaj u tvorbi riječi bosanskog jezika nego što joj objektivno pripada. Iz predočenih podataka, proizlazi jasan zaključak da u navedenim primjerima nije riječ o glagolskoj univerbaciji nego o klasičnoj sufiksnoj derivaciji.

2.2. Sufiks *-isa-*

Sufiks *-isa-* najčešće se javlja sa imeničkim osnovama. On je grčkog porijekla, ali, i pored toga, Klajn (2003: 339) smatra da mu je mjesto “pre među domaćim nego među stranim sufiksima”, za šta kao glavni argument navodi njegovu odomaćenost u jeziku, zbog koje glagoli s ovim sufiksom i domaćom osnovom ne djeluju kao hibridi (Isto). To je slučaj sa njihovim statusom i u normi bosanskog jezika, gdje su ipak manje zastupljeni, barem u posljednje vrijeme, ali nikako nisu protjerani ili nepoželjni. Što se tiče hrvatskog jezika, Babić (1986: 454) bilježi ovaj sufiks i navodi primjere u kojima se on realizira: *kalajisati* (*kositriti*), *krunisati* (obič. *kruniti*), *majmunisati* (uz *majmunirati*), a uz njih daje njihov sinonim ili običniju, odnosno preporučenu varijantu, što već navodi na zaključak o njegovu perifernom statusu u hrvatskom jeziku. Također, Babić (1986: 477) navodi i da je to sufiks za tvorbu pejorativnih glagola, kao u *hvalisati se*.

Glagoli s ovim sufiksom koji zadovoljavaju kriterije analize u razgovornom bosanskom jeziku nisu brojni u poređenju s prethodno opisanim sufiksom *-ira-*. U korpusu su zabilježena tri primjera: *nargilisati* – ‘pušiti (na) nargilu’: *loša ti kuća.... dođi kod mene, pa ćemo nargilisati...* (klix.ba,

¹³ U značenju ‘iscrtati/iscrtavati tušem’.

¹⁴ U značenju ‘(o)prati ispod tuša’.

¹⁵ Kako je već napomenuto, ovih glagola ima znatno više u analiziranom rječničkom izvoru (RBJ), ali, zbog nemogućnosti navođenja svih njih, analiza je sužena na najreprezentativnije primjere. Naravno, u provedenoj analizi vodilo se računa o tome da budu navedeni ne samo neki općepoznati i ustaljeni primjeri nego i primjeri iz savremene govorne prakse.

objavljeno 26. 10. 2011); *hajvanisati se* – 'ponašati se kao hajvan' i *izvarijantisati* – 'naći varijantu za šta', svi izvedeni od imeničkih osnova, koje funkcioniraju kao objekt (*nargilisati*, *izvarijantisati*) ili priloška odredba (*hajvanisati se*) u složenom ekvivalentu.

Hajvanisati se ima i svoju sinonimnu varijantu – *majmunisati se*, koja je zabilježena u analiziranom rječničkom izvoru (RBJ:621), uz prateće etikete *razg. pejor.* Oba glagola nesumnjivo imaju preneseno značenje, iako to u slučaju primjera *majmunisati se* nije navedeno u rječniku. Glagol *izvarijantisati* je svršenog vida, na šta ukazuje prefiks *iz-*, koji je marker kolo-kvijalnosti njegove upotrebe.

U ranijem istraživanju na temu univerbacije (Šehović 2012), zabilježen je sljedeći glagol s ovim sufiksom – *silikonisati se*, u značenju 'ugraditi silikone, ob. silikonske grudi', koji je stilski sniženo markiran i "u sebe uključuje snažno izraženu notu pejorativnosti" (Isto: 414).

Sistematizacijom rječničke građe utvrđeni su neki glagoli sa ovim sufiksom¹⁶ koji ispunjavaju početne kriterije analize, a to su: *anatemisati* (RBJ:19), *belajisati* (RBJ:54–55), *kaparisati* (RBJ:488), *majstorisati* (RBJ:622), *provodadžisati* (RBJ:1084), *puderisati*¹⁷ (RBJ:1091), *sikterisati* (RBJ:1190), *testerisati* (RBJ:1327), *ugljenisati* (RBJ:1370), koji nemaju svoje sinonime bilo sa sufiksom *-ira-* bilo sa sufiksom *-ova-*; te mnogo zastupljeniji primjeri s ovim sufiksom koji imaju sinonime, a od kojih su neki već navedeni u prethodnoj cjelini, poput: *cenzurisati* (RBJ:107), *detaljisati* (RBJ:176), *eksperimentisati* (RBJ:263), *formulisati* (RBJ:294), *grupisati* (RBJ:344), *intervjuisati* (RBJ:396), *komentarisati* (RBJ:521), *kontrolisati* (RBJ:531), *lektorisati* (RBJ:589), *mangupisati se* (RBJ:627), *memorisati* (RBJ:643), *moralisati* (RBJ:671), *parfimisati*¹⁸ (RBJ:877), *portretisati* (RBJ:965), *profilisati* (RBJ:1062), *reformisati* (RBJ:1139), *terorisati* (RBJ:1327), *titulisati* (RBJ:1333), *vakcinisati* (RBJ:1419). Analizom ovih glagola utvrđeno je da svi, izuzev glagola *belajisati*, *majstorisati*, *sikterisati* pripadaju neutralnom sloju leksike standardnog bosanskog jezika

¹⁶ Broj primjera iz internetskoga korpusa bio je malen te nije iziskivao analizu kompletne rječničke građe nego samo najreprezentativnijih primjera. Time se ujedno izbjegla ne-proporcionalnost u broju primjera iz internetskih i rječničkih izvora.

¹⁷ Ovo je jedan od rijetkih glagola na *-isa-* koji se javlja samo sa ovim sufiksom a ne pripada posudenicama starijeg datuma, što je kao obilježje ovih glagola utvrdio I. Klajn (2003: 341) na temelju korpusa O. Cvijić (1971).

¹⁸ U ovom glagolu "razlika u vokalu osnove potiče direktno iz francuskog izgovora reči *parfumer* odnosno *parfum*" (Klajn 2003: 340).

i da nisu obilježeni ni kao ekspresivni ni kao razgovorni. U skladu s tim, zaključujemo da ni u ovim primjerima nije riječ o glagolskoj univerbaciji nego o klasičnoj sufiksnoj derivaciji.

2.3. Sufiks *-ova-*

Za razliku od prethodna dva sufiksa, ovaj produktivni općeslavenski sufiks nije obuhvaćen ranijim istraživanjem (Šehović 2012). Kako su sufiksi *-ira-*, *-isa-* i *-ova-* istoznačni, a uz to su u istraživačkom korpusu zabilježeni primjeri glagola iz razgovornog jezika s ovim sufiksom, i on je uvršten u analizu.

U korpusu prikupljenom za potrebe ovog rada ima nekoliko primjera glagola s ovim sufiksom. To su: *blogovati* – ‘(na)pisati blog’, uz prethodno navedeni *blogirati*: *Kako sam počela blogovati? Obavještenje* (adnaacorner.blogspot.ba, objavljeno 4. 8. 2016); *gradovati* – ‘hodati gradom’; *klubovati* – ‘obići/obilaziti klubove’¹⁹; *mejlovati* – ‘(po)slati mejlom’, uz ranije opisani *mejirati*: *ja lično sam mejlovaov pritužbu i sarajevogasu i junkersu i vailantu (pošto i sa njihovim bojlerima radi), niko mi nije ni odgovorio a kamoli šta...* (forum.klix.ba, objavljeno 13. 2. 2012); *šopingovati* – ‘ići u šoping’, uz *šopingirati*; *tagovati* – ‘uključiti/uključivati opciju tag’: *Sve slike su javne i time dostupne svima i možete ih obilježavati ključnim riječima tj. kako se to popularno kaže – “tagovati”* (fotografija.ba, objavljeno 14. 9. 2012).

Većina zabilježenih glagola ima dvovidsku vrijednost, uz poneki primjer imperfektivnoga glagola (*gradovati*). Svi nabrojani glagoli izvedeni su od imeničkih osnova pretežno stranog porijekla, izuzev *gradovati*, a u poređenju sa druga dva dvovidna sufiksa (*-ira-* i *-isa-*) ovakve su osnove uobičajenije za sufiks *-ira-* u odnosu na *-ova-*, a za sufiks *-ova-* u odnosu na *-isa-* (Klajn 2003: 350). U svim navedenim primjerima, izuzev u *gradovati*, osnova je iz engleskog jezika i označava, u najvećoj mjeri, pojmove tipične za nove vidove komunikacije. Kako je u engleskom jeziku svim tim riječima moguće označiti i imenicu i glagol, ovi glagoli mogu biti tretirani i kao denominalni i kao deverbativni (Klajn 2003: 351), ali je ipak činjenica da su u našem jeziku oni motivirani imenicom stranog porijekla. Zanimljiv je primjer glagola *šopingovati* budući da su svi primjeri tog tipa mogli nastati “samo u našem jeziku ... izvedeni od engleskih gerundija na *-ing...*” (Isto: 351).

¹⁹ O. Cvijić (1971: 156–161) ustanovila je da je poslije osnova na -p, -b, -t i -d „prevaga (je) na strani sufiksa -ovati, a ne -isati”, što naši primjeri (*klubovati*, *gradovati*) potvrđuju.

Ako se sada s ovim glagolima uporede neki glagoli iz rječničke građe: *akcentovati* (RBJ:9), *apelovati* (RBJ:24), *argumentovati* (RBJ:28), *atakovati* (RBJ:33), *cementovati* (RBJ:105), *centrifugovati* (RBJ:106), *debatovati* (RBJ:161), *defilovati* (RBJ:164), *demantovati* (RBJ:169), *disciplinovati* (RBJ:189), *diskutovati*²⁰ (RBJ:191), *dokumentovati* (RBJ:210), *eksportovati* (RBJ:264), *interesovati* (RBJ:394), *kampovati* (RBJ:485), *komandovati* (RBJ:520), *kritikovati* (RBJ:554), *lakovati* (RBJ:582), *pirovati* (RBJ:899), *popovati* (RBJ:959), *projektovati* (RBJ:1065), *protestovati* (RBJ:1079), *reflektovati* (RBJ:1138), *respektovati* (RBJ:1145), *rizikovati* (RBJ:1151), *robovati* (RBJ:1153), *savjetovati* (RBJ:1180), *sirotovati* (RBJ:1195), *startovati*²¹ (RBJ:1247), *stepenovati* (RBJ:1249), *strahovati* (RBJ:1254), *svadbovati* (RBJ:1272), *šefovati* (RBJ:1288), *šegrtovat* (RBJ:1288), *šifrovati* (RBJ:1292), *štetovati* (RBJ:1304), *štrajkovati* (RBJ:1306), *švercovati* (RBJ:1310), *taborovati* (RBJ:1311), *titlovati*²² (RBJ:1332), *učiteljovati* (RBJ:1364), *uvjetovati* (RBJ:1408), *uzrokovati* (RBJ:1415), *vjekovati* (RBJ:1441), *zavjetovati se* (RBJ:1513), *zborovati* (RBJ:1516), *zimovati* (RBJ:1524), *žrtvovati* (RBJ:1546), onda se može konstatirati da rječnički primjeri, izuzev glagola *šefovati* i *švercovati*, koji su etiketirani kao razgovorni, pripadaju neutralnom sloju leksike standardnog bosanskog jezika i nisu obilježeni ni kao ekspresivni ni kao razgovorni. To potvrđuje da ni u ovim primjerima nije riječ o glagolskoj univerbaciji nego o klasičnoj sufiksionalnoj derivaciji.

2.4. Sufiks -a-

Sufiks -a- najčešće se dodaje na imeničke osnove, domaćeg ili stranog porijekla, ali se njim mogu izvoditi i glagoli od pridjeva, pa čak i od uzvika (v. Klajn 2003: 327). U korpusu koji je prikupljen za potrebe ovog istraživanja dominiraju primjeri glagola izvedenih od imenica. Imenica koja je motivirala derivaciju glagola može označavati oruđe radnje kao u: *kremati* – 'mazati kremom' (isključivo se odnosi na obuću): *Onda sam se dočepao četke i u onoj hići počeo kremati i glacati cipele* (Vrazicii.blogger.ba, objavljeno 19. 5. 2008) te igru ili zabavu, i to u formi povratnih glagola: *rolati se*²³ – 'voziti role, rolšue'; *šankati se* – 'provoditi se za šankom, zabavljati se oko šanka'. Glagol *porukati se* također je povratan – 'slati po-

²⁰ V. fusnotu 10.

²¹ U značenju sportskog termina.

²² Etiketirano kao filmski termin.

²³ U žargonu je zabilježen glagol *rolati*, u zn. 'pripremati drogu za pušenje, savijati/motati džoint' (RSŽ:231).

ruke, ob. putem telefona': *Ozbiljna musterija ce uvijek nazvati na telefon. Nece se porukati, to rade besposlicari i fukare uglavnom* (forum.klix.ba, objavljeno 22. 9. 2015).

Sa druge strane, glagol *hadžijati* izveden je od žargonizirane imenice *hadžija*²⁴, koja označava onoga koji živi u blagostanju, miru, koji je uspješan te onoga koji je glavni, važan (RBJ:351), a derivirani glagol ima s tim povezano značenje – 'ponašati se poput hadžije': *za one koji vole ostavljati brojeve mobitela, imaju Super oglasi ili ostale papirnate varijante sa oglašima sa fotkama, pa nek tamo hadžijaju i uplate koji oglas...* (forum.klix.ba, objavljeno 22. 9. 2015).

Nekoliko je glagola s ovim sufiksom u razgovornom jeziku izvedeno od riječi iz engleskog jezika, koja u tom jeziku može funkcionirati i kao imenica i kao glagol, po čemu ih možemo tretirati i kao denominalne i kao deverbativne (više o tome u Klajn 2003: 327, 351), ali je ipak činjenica da su u našem jeziku oni motivirani imenicom stranog porijekla. Svi su ovi glagoli i transfonemizirani i transmorfemizirani, dvovidni, a njihovo se značenje može opisati preoblikom *glagol + bliži objekt*, kao u sljedećim primjerima: *brejkati* – '(na)praviti pauzu, brejk/break'; *lajkati* – 'davati/dati lajk/like': *...raja komentariše, lajka*, učestvuje (namirnice.ba, objavljeno 7. 6. 2012); *mejlati* – '(po)slati na mejl/mail': *Ako neko ima može mi mejlati na ... pozdrav ...* (cafekajak.com, objavljeno 20. 1. 2006); *tvitati* – 'objavljivati/objaviti tvit/tweet'.

Glagol *mejlati* upotrebljava se naporedo uz *mejlirati* i *mejlovati*, po čemu je jedan od rijetkih glagola ovog tipa koji se realizira s tri sufiksa, što govori o važnosti ovoga pojma za ljude u savremenom društvu. Za razliku od njega, glagol *lajkati* u bosanskom jeziku nema svoje tvorbene sinonime sa sufiksima *-ova-* i *-ira-*.

Analiza rječničke građe pokazala je da brojni glagoli derivirani sufiksom *-a-*²⁵ ispunjavaju i druge kriterije postavljene ovim istraživanjem: *batinati* (RBJ:52), *bubnjati* (RBJ:96), *čekicati* (RBJ:130), *četkati* (RBJ:134), *diplati* (RBJ:187), *drombuljati* (RBJ:231), *dudukati* (RBJ:238), *gipsati* (RBJ:312),

²⁴ O semantičkim pomjeranjima pri upotrebi turcizama u savremenom jeziku i utjecaju sociolingvističkih faktora na njih v. rad D. Šito (1988).

²⁵ Ovi su glagoli veoma brojni, izvode se od imenica, pridjeva i, rijetko, od uzvika, te ih je bilo nemoguće sve navesti u radu ovog obima. Iz tog su razloga navedeni glagoli odabrani metodom slučajnog uzorka, ali s fokusom na denominalne, poput primjera iz korpusa. Smatramo da izvedeni zaključci time ne gube na vjerodostojnosti.

guslati (RBJ:347), *kartati (se)* (RBJ:492), *loptati se* (RBJ:602), *mirisati* (RBJ:654), *otrovati* (RBJ:859), *pilati* (RBJ:897), *rešetati* (RBJ:1145), *sankati (se)* (RBJ:1174), *startati*²⁶ (RBJ:1247), *šargijati* (RBJ:1287), *testerati* (RBJ:1327), *štrajkati* (RBJ:1306), *švercati* (RBJ:1310), *talasati* (RBJ:1315), *tamburati* (RBJ: 1316), *testerati* (RBJ:1327), *turpijati* (RBJ:1357), *večerati* (RBJ:1425) itd. Među ovim glagolima jedino je glagol *švercati* označen kao riječ koja pripada razgovornom jeziku, dok svi ostali primjeri, u osnovnom značenju, pripadaju neutralnom sloju leksike standardnog bosanskog jezika i nisu obilježeni ni kao ekspresivni ni kao razgovorni. Na temelju toga zaključujemo da ni u ovim primjerima nije riječ o glagolskoj univerbaciji nego o klasičnoj sufiksaloj derivaciji.

3. Zaključak

U razgovornom bosanskom jeziku univerbacija je sve raširenija pojava, koja se prvenstveno spominje u kontekstu imeničkih univerba. Istraživački cilj da se utvrdi postoje li i glagolski univerbi u bosanskom jeziku proveden je analizom primjera nastalih sufiksaloj derivacijom motivacione osnove za koju se uzima priloška odredba ili objekt iz složenog ekvivalenta – glagolske sintagme – a na temelju građe analizirani su glagoli sa sljedećim sufiksima: *-ira(ti)*, koji je i najfrekventniji, *-isa(ti)*, *-ova(ti)* i *-a(ti)*. Provedena analiza pokazala je da dominantna obilježja univerba – njihova ekspresivnost i pripadnost razgovornom stilu – nisu zastupljena u slučaju velikog broja istraživanih glagola iz rječničke građe koji ispunjavaju gore navedene kriterije. Njihova brojnost u tom smislu postaje značajna kao indikator činjenice da je toliki broj glagola nastalih na ovaj način teško posmatrati kao primjere univerba. Naime, u tom bi slučaju univerbacija proširila svoje granice do mjere da bi se o njoj moglo govoriti kao o gotovo dominantnom tvorbenom postupku za tvorbu glagola, što zasigurno nije slučaj u bosanskom a vjerovatno ni u drugim slavenskim jezicima. Na temelju svega rečenog, izvodi se sljedeći zaključak: u svim analiziranim primjerima riječ je o klasičnoj sufiksaloj derivaciji glagola, što podrazumijeva da glagolskih univerba u razgovornom bosanskom jeziku nema.

²⁶ V. fusnotu 21.

Izvori

a) Rječnički:

Senahid HALILOVIĆ, Ismail PALIĆ, Amela ŠEHOVIĆ, 2010: *Rječnik bosanskoga jezika*. Sarajevo: Filozofski fakultet. Skraćenica: RBJ.

Narcis Saračević, 2003: *Rječnik sarajevskog žargona*. Zenica: Vrijeme. Drugo izdanje. Skraćenica: RSŽ.

b) Internetski:

Astrologijaupraksi.wordpress-www. *astrologijaupraksi.wordpress.com*. U: <http://www.astrologijaupraksi.wordpress.com> (stanje: 17. 1. 2014).

Cafekajak-www. *cafekajak.com*. U: <http://www.cafekajak.com> (stanje: 20. 1. 2006).

Dabisaznali.wordpress-www. *dabisaznali.wordpress.com*. U: <http://www.dabisaznali.wordpress.com> (stanje: 18. 10. 2012).

Forum.klix-www. *forum.klix.ba*. U: <http://www.forum.klix.ba> (stanje: 22. 9. 2015).

Fotografija-www. *fotografija.ba*. U: <http://www.fotografija.ba> (stanje: 14. 9. 2012).

Hayat-www. *hayat.ba*. U: <http://www.hayat.ba> (stanje: 17. 3. 2017).

Klix-www. *klix.ba*. U: <http://www.klix.ba> (stanje: 26. 10. 2011).

Najdoktor-www. *najdoktor.ba*. U: <http://najdoktor.ba> (stanje: 1. 8. 2016).

Namirnice-www. *namirnice.ba*. U: <http://www.namirnice.ba> (stanje: 7. 6. 2012).

Vrazicii.blogger-www. *Vrazicii.blogger.ba*. U: <http://Vrazicii.blogger.ba> (stanje: 19. 5. 2008).

Literatura

Stjepan BABIĆ, 1986: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

Olga CVIJIĆ, 1971: Odnos osnove i nastavaka -ovati, -isati, -irati glagola stranog porekla. *Naš jezik*. Knj. XVIII. Sv. 3, 131–161.

Božo ĆORIĆ, 2008: *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.

Senahid HALILOVIĆ, Ilijas TANOVIĆ, Amela ŠEHOVIĆ, 2009: *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo: Slavistički komitet.

Dževad JAHIĆ, Senahid HALILOVIĆ, Ismail PALIĆ, 2000: *Gramatika bosanskog jezika*. Zenica: Dom štampe.

- Ivan KLAJN, 2002: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo prvi, Slaganje i prefiksacija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska.
- Ivan KLAJN, 2003: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo drugi, Sufiksacija i konverzija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska.
- Sofija MILORADOVIĆ, 2012: *Muzički žargon mladih*. Beograd: Etnografski institut SANU – Institut za srpski jezik SANU.
- Stana RISTIĆ, 2004: *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- Amela ŠHOVIĆ, 2012: Univerbacija u bosanskom jeziku. DRAGIĆEVIĆ, Rajna (ur.). *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima*, zbornik radova sa četrnaeste međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista. Beograd: Filološki fakultet, 407–417.
- Daria ŠITO, 1988: Semantička pomjeranja pri upotrebi turcizama u savremenom govoru i uticaj sociolingvističkih faktora na njih. *Književni jezik*. 17/3, 159–168.

The Issue of Univerbs in the Bosnian Language (Is Their Existence Indeed Unquestionable?)

In the spoken Bosnian language, univerbation has become a widespread phenomenon, primarily mentioned in the context of verbal univerbs. For the purpose of determining the existence of verbal univerbs, examples have been analysed so as to include words formed through suffixal derivation of the motivational base that takes an adverbial or a complex object – the verbal syntagm – and, in the process, verbs containing the following suffixes have been analysed: *-ira(ti)*, which is the most frequent verb, as well as *-isa(ti)*, *-ova(ti)* i *-a(ti)*. The analysis showed that the dominant feature of the univerbs – their expressiveness and usage in the spoken language – is not present in a large number of verbs contained in the dictionaries, all of which fulfil the above-mentioned criteria. In that sense, their frequency becomes an important indicator of the fact that such a large number of verbs formed in this way are difficult to observe as examples of univerbs. Namely, that would entail that the limits of univerbation have been spread to the extent that one could speak of them as almost a dominant verb-formation procedure, which most certainly is not the case in Bosnian, as well as probably in other Slavic languages. On the basis of all that we have presented, we may conclude the following: all analysed examples contain the standard suffixal derivation of verbs, which means that verbal univerbs do not exist in the spoken Bosnian language.